

NA MATEŘINKY SPOLÉHÁME, ALE NE VŽDY JE UMÍME PODPOŘIT

S novou předsedkyní SPV o tom, co potřebuje předškolní výchova

Jarní sněm Společnosti pro předškolní výchovu (SPV) poděkoval své dosavadní předsedkyni Pavle Babjakové za její práci pro Společnost a pro vzdělávání v mateřských školách vůbec. Zároveň se na něm představila nová předsedkyně PETRA MARTINOVSKÁ.

teřské školy, což mě těší. Například propojují iKAP 2-KPRS, odbor školství MHMP s MAPy. V iKAPu2-KPRS realizují aktivitu zaměřenou na kvalitu praxí studentů – budoucích předškolních pedagogů v mateřských školách. Opět se snažím pomáhat předškolnímu vzdělávání. V pozici

Jak dlouho jste se SPV spjata?

Členkou výboru jsem od roku 2015, ale do Společnosti jsem vstoupila mnohem dřív. S předškolním vzděláváním je spojený celý můj profesní život. Už když jsem končila základku, rozhodla jsem se pro práci učitelky mateřské školy. V roli ředitelky jsem se ocitla poprvé v pražské mateřské škole U Uranie, měla jsem tam vynikající zástupkyni, která se po mém odchodu stala ředitelkou a je tam dodnes. Po mateřské dovolené jsem nastoupila do rozestavěné mateřinky ve Vodnické. Školku jsme v termínu otevřeli. Po třech letech jsem šla sice opět na mateřskou, ale do školy jsem se vrátila už po třech měsících a byla tam až do roku 2017, kdy jsem kvůli nemoci musela ze školy odejít. Mezitím v obci vyrostla druhá mateřská škola a jsem dodnes ráda, že její ředitelka po mém náhlém odchodu převzala i tu moji.

Dva roky jsem pak pracovala na ministerstvu školství v oddělení koncepce a přípravy výzev, kde jsem měla na starosti výzvu Zvyšování kvality neformálního vzdělávání, která se vztahovala i na malé děti. Takže jsem opět byla u svého. Kromě dalších zkušeností jsem se učila číst i texty operačního programu, strategické dokumenty, manuály, metodické pokyny... Všechny ty papíry, na které si učitelé stěžují.

To muselo být náročné...

Zpočátku ano, ale jednou z mých rolí bylo obhajovat mateřinky. Na šablony se nahlíží jako na zjednodušené projekty, které není nutné vykazovat příliš složitým účetnictvím. I po mateřinkách se vyžaduje, aby si všechno dělaly samy. Některé se to časem naučily, ale většina si našla lidi, kteří administrativu projektů dělají za ně. Kolegům na ministerstvu to už tehdy bylo divné! Pořád dokola jsem opakovala, že se učím pracovat s projekty a šablonami druhým rokem a jsem ráda, že mám pravidla

Petra Martinovská

přečtená a snažím se v nich pohybovat. A přesto pořád narážím na nové a nové věci. Přece nemůžete chtít po ředitelích, aby při všech nárocích, které na ně jsou kladeny, měli načteno 800 stran pravidel, a ještě jim říct, že za vše ponese plnou odpovědnost. Dnes už se rétorika částečně změnila, ale na začátku to bylo dost složité, zvlášť pro mateřinky. Navzdory tomu, že i ony se už orientují v projektech i šablonách poměrně dobře, nesoudila bych žádnou ředitelku, která si na „papíry“ najde odborníka mimo školu.

Dnes pracuji jako referentka na Magistrátu hlavního města Prahy, kde mám mimo jiné na starosti projekty především pro SŠ a VOŠ, ale svým způsobem také pro ma-

předsedkyně Společnosti pro předškolní výchovu jako by se všechny mé minulé i současné zkušenosti propojily.

Čím vás SPV před léty oslovila?

Základ byl daný už tím, že mateřské školy k mému životu prostě patří. Je pro mě důležité prosazovat hodnoty předškolního vzdělávání a osobnostně sociálního rozvoje.

Ale abych to vzala od začátku. Když Společnost před léty vznikala, o předškolním vzdělávání se ještě moc nemluvalo. Práce v mateřské škole byla obecně považována za pouhé hraní si s dětmi, za sociální službu. Primární role SPV byla v té době seznamovat veřejnost s tím, čím je před-

Sunflower Light Pro / Shutterstock

školní vzdělávání důležité, v čem spočívá jeho význam zejména ve vztahu k celoživotnímu vzdělávání. Smutné je, že to bylo nutné vysvětlovat nejen laické veřejnosti, ale často i té odborné – učitelům základních i středních škol.

Dnes jsme v jiné situaci. O práci mateřských škol se všeobecně ví mnohem víc. Ministerstvo školství na ni nezapomíná ve svých Strategiích, zdůrazňuje v nich její význam. Laická veřejnost nahlédla do mateřských škol hlouběji především v době covidu. Mnozí byli překvapeni, co všechno učitelky s dětmi dělají, čemu všemu je učí. Také díky tomu se konečně daří na důležitých místech vyargumentovat podporu pro mateřské školy. Jestliže lidé pochopí, že předškolní vzdělávání velmi úzce souvisí s tím, jak úspěšně budou dnešní děti při celoživotním vzdělávání, jsou ochotni je podpořit.

Každá dobrá učitelka mateřské školy tohle samozřejmě ví a snaží se dávat každému dítěti šanci, aby mohlo vstoupit do základní školy jako osobnost připravená se vzdělávat. Problémem leckdy bývají právě kolegyně z vyššího stupně škol, ale také někteří rodiče. Jsou to ti, kteří si představují, že dítě sice projde mateřskou školou, ale to právě vzdělávání začne, teprve když vstoupí do školy základní. Až tady se bude něco učit... Je dobře, když tenhle názor dokáže učitelka v mateřské škole uvést na pravou míru nejen rodičům, ale také učitelům v základní škole, některým zřizovatelům a podobně.

Co teď vidíte jako největší problém předškolního vzdělávání?

Že k němu mnozí přistupují systémem „holky ze školky zvládnou všechno“. Učitelky mateřských škol jsou v naprosté většině skvělé, vstřícné, ochotně reagují na všechny výzvy společnosti, prahnou po dalším vzdělávání... Tak proč si o nich pořád leckdo myslí, že jim je třeba všechno

vysvětlovat jako malým dětem? Na jednu stranu se lidé v terénu – zřizovatelé, nadřízení, partneři, spolupracovníci a podobně – opírají o to, že „to mateřinka přece všechno zvládne“, na druhou stranu je leckdy podceňují.

Vzpomeňte si na covidové období. V nejrůznějších vyhláškách byly mateřské školy jmenovány mezi těmi, kdo mají ty a ty povinnosti. Ovšem když se začalo mluvit o podpoře, najednou jmenovány nebyly. I když podobně je na tom také základní umělecké nebo volnočasové vzdělávání. Mrzí mě to. Spíš teoreticky se například oháníme tím, jak moc je propojování formálního a neformálního vzdělávání důležité, jak je důležité celé předškolní vzdělávání, ale v realu nějaká systémová, přímá podpora zaměřená na konkrétní mateřskou školu, ředitelku, učitelku, dítě je vidět jen málo. Zatím. Nemyslím tím ale dotační programy, o něž školy samy žádají, ani individuální projekty, do nichž se zapojují, ale podporu předškolních organizací komplexně v systému českého školství jako plnohodnotného stupně vzdělávání s vazbou na skutečnou profesní pedagogickou komoru. A to jako plnohodnotně vnímaného partnera pro jednání ze strany státních institucí.

Když už jsem zmínila neformální vzdělávání, tak o volnočasových aktivitách platí něco podobného. Pouze formální vzdělávání, jakkoli je důležité, nestačí. Zájmy rozvíjené mimo školu dávají životu dítěte další rozměr.

Jaké téma je pro vás v tomto ohledu momentálně nejvýraznější?

Aby byly učitelky mateřských škol uznávány jako odbornice, které odvádějí velmi kvalitní práci. A pozor – za takovou práci by měly dostat zapláceno stejně, jako za kvalitní práci dostávají zapláceno učitelé ve školách vyšších stupňů. Tvrdím, že inten-

zita jejich práce je shodná. Pouhý fakt, že mateřská škola stojí na začátku celoživotního vzdělávání, by pro ni neměl znamenat minus. Měli bychom se zabývat legislativním ukotvením preprimárního stupně vzdělávání. Vždyť i mateřské školy prošly zatěžkávací zkouškou covidu se ctí, včetně distančního – nechci říct vzdělávání – spíš distanční komunikace. Pro rodiče učitelky připravily spoustu materiálů a inspiračních návodů. Snažily se je vtáhnout do stylu mateřinkové práce s dětmi... Proto mi vadí, že platové třídy, jimiž se řídí odměňování pracovníků mateřských škol, neodpovídají ani jejich nasazení, natož aby se shodovaly s těmi pro pracovníky vyšších stupňů škol. Jako by pořád stály na vedlejší koleji.

Kde naopak vidíte slabiny mateřinek?

Nechci být vůči nim příliš kritická, navíc připomínám, že nejsem a ani nemůžu být úplně nestranná. Jsem do předškolního vzdělávání příliš ponořená, stejně jako do volnočasového nebo uměleckého. Mimochodem kromě předškolní pedagogiky na pedagogické fakultě jsem absolvovala také obor výchovná dramatika na DAMU. Děti a divadlo... Vždycky jsem oba tyto obory propojovala.

Přesto, zkuste tu slabinu najít...

Myslím, že si některé učitelky příliš nevěří. Měly by být výraznější. Tím nemyslím, že by na sebe měly vzít další porci povinností, už tak jich mají až až. Jen by se měly trochu narovnat. Je to často už v jejich způsobu komunikace v rovině učitelka-rodice, ale také učitelka-ředitelka. Totéž někdy platí při komunikaci ředitelek se zřizovateli a úřady vůbec. Měly by v sobě mít víc sebevědomí, a ne se tvářit jako podřízené komukoli. Jako by se neustále potřebovaly někomu zavděčit. Myslím, že tohle jim je třeba neustále připomínat.

Podobná je i slabina číslo dvě. Často neumějí svoji práci v tom nejlepší slova

► smyslu prodat. Měly by dávat najevo rodičům, veřejnosti, co všechno se v mateřské škole děje. Objevila se nějaká krizová situace? Ať dají najevo, jak se s ní popraly. Pořádáte všelijaké akce pro rodiče a lidi z okolí? Informujte o tom! Napište! Příklady dobré praxe by měly být zveřejňovány.

Samozřejmě že kvalita škol i lidí je různá, to platí pro každou profesi. Dobrých škol a schopných učitelek bychom si měli vážit a co nejvíc je podporovat. Mám možnost navštěvovat jednání řídicích výborů místních akčních plánů v Praze a musím říct, že mezi školami jsou opravdu velké rozdíly. Někde bohužel přistupují k některým aktivitám příliš formálně. Na druhou stranu neomylně poznáte, když se ve škole objeví skutečný lídr, který dokáže lidi kolem sebe inspirovat a strhnout.

Totéž platí pro týmy MAPů, s nimiž se setkávám. Někde je prvořadý papír, jinde realizují spoustu aktivit, i když třeba nemají administrativu úplně tip top. Podstatné vždycky je, jak dokážou komunikovat s lidmi – s těmi uvnitř kolektivu i mimo něj. Poznáte to, už když se zúčastníte jednání výboru. Učitelé tam jsou velice často zapojeni. Když kolegové mezi sebou otevřeně debatují o problémech, které je zrovna trápí a potřebovali by je vyřešit, je to vždycky dobře. Protože problémy bývají podobné, najednou se ztratí rozdíly mezi stupni škol. Mateřská, základní, střední, zuška, ale také lidé ze sociálních zařízení, z neziskové sféry. Na práci MAPu je vždycky znát, když spolu lidé komunikují. I když se v průběhu času složení obmění, atmosféra a zvyky zůstávají. O to víc mě mrzí, když někam přijdu a vztahy jsou čistě formální. Ale ani tady bych nezamykala vrátka. Už to, že se sešli, je fajn, to právě postupně přijde.

Můžete uvést příklad MAPu, jehož práce vás nadchla?

Snad můžu být trochu osobní. Nebude to MAP, ale iKap, v němž jsem zapojena. A zase – souvisí s mým vztahem k mateřským školám. U mě to asi jinak nejde. S kolegyňmi z praxe pracujeme na projektu věnovaném zvýšení kvality praxí studentů středních pedagogických škol ve školách mateřských. Spolupracujeme s třiceti pražskými mateřinkami, v nichž děláme na téma praxí screening. Současně spolupracujeme se vzdělavateli v našem regionu, především ale se Střední pedagogickou školou a Vyšší odbornou školou na Evropské třídě v Dejvicích. Naší snahou je víc aktivovat vztahy mezi mateřskými školami a vzdělavateli jejich budoucích pracovníků. Mimo jiné pořádáme také společné kulaté stoly, na nichž si účastníci můžou vyměňovat názory a zkušenosti. Postupně se snažíme propojovat nejdůležitější společná témata.

Která to jsou?

Mateřských škol se ptáme, co potřebují, aby mohly vést praxe. Vzdělavatelů zase na to, co potřebují od učitelek mateřských

škol. Jde nám o to, abychom jasně pojmenovaly podmínky, za nichž můžou praxe studentek probíhat ke spokojenosti obou zúčastněných stran.

Snažíme se podporovat učitelky, které vedou praxe jako mentorky. Například tím, že jim dáváme příležitost, aby si postupně zlepšovaly své kompetence a byly si jistější například při vedení praxí. Už po prvním roce vidím tuto aktivitu jako smysluplnou, a to i do budoucna. Alespoň reakce kolegyně z terénu – jak z mateřských, tak ze středních škol – jsou vesměs kladné. Říkají: Byl to dobrý nápad. Dověděly jsme se zajímavé informace. Objevily jsme novou školu, kam teď budou chodit naše studentky nově na praxi.

Těší nás, že mateřské školy začínají být o něco víc informované o tom, co vzdělavatelé potřebují. Daleko méně slyšíme, že studentky toho o práci mateřských škol

Projekt, o které mluvím, je zaměřený na předškolní vzdělávání jako takové, ale nejsou to jen mateřinky. Jsou v něm zapojené i další instituce, které s dětmi předškolního věku pracují. Jsou to například domy dětí a mládeže s centry předškolních dětí, je tam také jedna základní škola, která má přípravnou třídu. Nejsou to také jen veřejné školy zřizované městskými částmi, ale také soukromé školy a školy sociální, které mají obory pro asistenty pedagogů.

Oslovili jsme organizace, o nichž víme, že dlouhodobě pracují opravdu kvalitně. A hlavně že mají o práci na projektu zájem. Už teď je slyšet, že je dobře, že se konečně někdo praxemi hlouběji zabývá. Tohle téma se zatím v projektech OP VVV příliš neobjevovalo.

Jaký bude výstup z vašeho projektu?

Představujeme si, že by měla vzniknout sjednocená metodika praxí. Nemyslím

Klirna / Shutterstock

moc nevědí. Teoretické znalosti mají, ale ani deset papírů jim bez praktických zkušeností moc nedá. Když se školy a vzdělavatelé domluví, praxi to jenom prospěje.

Na praxi často záleží, jestli studentka v mateřské škole zůstane. Zvlášť teď, když jí absolvování střední pedagogické dává tak širokou možnost uplatnění.

V hodnocení mateřských škol se často objevuje, že učitelky považují praxe za nejdůležitější část přípravy na profesi. Teorie je samozřejmě základ, ale praktické zkušenosti jsou řemeslem. Mladší i zkušené učitelky vzpomínají, co jim kdysi jejich praxe dala, a přiznávají, že byla důvodem, proč v mateřince zůstaly. Dnes některé absolventky odcházejí na vysokou školu a nevyberou si vždycky zaměření na předškolní vzdělávání. Některé se rozhodnou pro učitelství na prvním stupni základní školy. Pokud se na praxi dostaly do kvalitní mateřské školy a dobrého pracovního kolektivu, obvykle v předškolním vzdělávání zůstávají.

tím, že by všichni vzdělavatelé museli organizovat praxi stejně. Výstupem by měl být informační materiál, který by sloužil jako základní podklad pro praxi. Byla by v něm obsažena sada doporučení pro vzdělavatele i mateřské školy, aby věděly, jaké podmínky je třeba z obou stran pro úspěšnou praxi vytvořit. Musím zdůraznit, že metodiku zastřešuje Hana Nádvorníková, dlouholetá pracovníce SPgŠ a VOŠ v Praze-Dejvicích.

Naším cílem je primárně propojit obě strany a přivést je k vzájemné komunikaci. Postupně by měla vzniknout síť podporovaných škol, které budou navzájem komunikovat, sdílet své zkušenosti. Střední škola bude vědět nejen to, že určitá mateřinka je připravená na studentské praxe, ale také, na co je zaměřená, jaké je její specifikum.

Do mateřských škol přicházejí také asistentky, které prošly různými kurzy.

Máte pravdu, z těch nejlepších se pak často stávají učitelky, když si doplní vzdě-

lání. Díky asistenci nahlédnou do profese, a pokud se v mateřské škole cítí dobře, rozhodnou se pro další vzdělávání. Je to zejména tehdy, když má škola jasně vymezená pravidla pro činnost asistentů. A hlavně když se ocitnou ve třídě s učitelkami, které umějí s asistenty pracovat. Mnohokrát se už potvrdilo, že když denně vidí motivované učitelky, jak pracují s dětmi, dodá jim to energii pro další studium. Rozumná ředitelka pak asistentku, s jejíž prací je spokojená, určitě podpoří. Ví, že v ní najde spolehlivou kolegyni.

Upozornil vás screening praxí také na některé nedostatky?

Určitě. Jedním z nich je příliš velká diverzifikace. Z každé školy přijde jinak připravený, jinak informovaný student. Druhým je komunikace. Vzdělavatelé nestihají komunikovat při praxi se všemi školami ani studenty. Občas se stává, že student přijde do školy a sám si domlouvá praxi. Tutorky ze střední školy někdy nestihnou zjistit dispozice dané mateřské školy, ani navázat jiny než formálně administrativní kontakt.

V mateřských školách se zase někdy setkáváme s něčím jako pocitem prázdnoty. Ptáme se učitelek na některé detaily z praxe, ale moc se toho nedovíme. Ani ředitelka není vždy o všem informovaná. Vliv má nejen přemíra povinností, které na učitelkách leží, ale i skutečnost, že praxe jako takové nejsou legislativně ukotveny z pohledu pedagogického cíle. Učitelky je berou zpravidla tak, že k provozu mateřské školy patří. Ovšem když se setkáme se školami, které opravdu spolupracují, mají svoji odborníci-učitelku praxi zaměřenou na vedení studentů, mentoring, zpětnou vazbu, které mají pro tuto činnost vytvořené podmínky, pak je spolupráce vždycky hodnocena kladně jak mateřinkou, tak vzdělavatelem.

Projekt spěje k tomu, abychom si uvědomili, co oběma stranám chybí. Snažíme se definovat opatření a akční plány pro konkrétní školy. Třeba mírně upravit organizaci ze strany tutorů i školy.

Můžete už teď některou z oněch úprav pojmenovat?

Jsem přesvědčeni, že mentorka, která v mateřské škole pracuje se studentkou třeba při průběžné praxi, by měla mít aspoň jednu hodinu své pracovní doby určenou jen na vedení studentky. Aby měla čas na rozhovor s ní, aby se nemusel odehrávat u oběda. Studentka aby zase nemusela z dopolední praxe honem honem spěchat na odpolední vyučování.

Někdy učitelky upozorňují na liknavost nebo možná neochotu některých studentek. Až příliš striktně se drží toho, co jim střední škola dala za úkol. Když je učitelka v mateřince požádá o něco navíc, leckdy slyší: To nemusím dělat, to nemám na papíru ze školy napsané. Když se jim zdá, že toho po nich na praxi chtějí moc, prostě druhý den nepřijdou.

Africa Studio / Shutterstock

Samozřejmě vím, že motivace studentek je různá, zejména u těch, jimž je šestnáct sedmáct let a ještě nevědí, jestli si tuhle profesi vybraly dobře. Studentky z vošek už bývají odpovědnější, vědí, co od nich v mateřské škole učitelky očekávají a proč. Často se už jedná o učitelky z praxe.

Jak se díváte na střední pedagogické školy, které nabízejí dálkové vzdělávání lidem s ukončeným základním vzděláním bez jakékoli praxe. Stačí když dojíždějí do školy jednou za týden nebo za 14 dní...

S takovou studentkou jsem se za patnáct let, co jsem působila v mateřské škole jako ředitelka, nesetkala. Ale z rozhovorů s učitelkami a ředitelkami vím, že rozdíl mezi učitelkami vždycky byl a vždycky bude daný jejich vnitřní motivací. Některá dívka třeba neměla pro studium vhodné podmínky. Pak se jí naskytla možnost pracovat jako pomocnice v mateřské škole, práce jí nadchla natolik, že se rozhodla si vzdělání doplnit. Snažila se nasát z praxe co nejvíce informací a zkušeností. Zrovna tak mohla přijít do školy vystudovaná mladá holčina odkudkoli, střední, voška, ale v praxi jí to nešlo.

V hodnocení bych byla velmi opatrná. Rychlovkaška může vzniknout na dálkovém vzdělávání stejně jako na střední škole nebo na vošce. Jde o naturel každé studentky, o motivaci, o volbu profese... S tím jejich učitelky nic moc neudělají, ať se snaží sebevíc.

Ale právě proto je důležité nastavení pravidel, která dají kontaktům mateřských škol a vzdělavatelů jasný řád. Omezí výkvy, připomenou, co všechno je třeba mít na paměti. Věřím, že jejich pedagogové dělají svoji práci s co nejlepším vědomím a svědomím.

Víme, že střední pedagogické školy mají svoje cvičné mateřinky stejně jako vysoké školy mají svoje fakultní. Mají s nimi sepsané smlouvy, domlouvají se na praxích, školí učitelky z terénu. Zabýváme se vlastně něčím podobným, ale myslím, že víc vycházíme z potřeb praxe. Jak jste se mě ptala, co mateřské školy momentálně trápí asi nejvíce, vzpomněla jsem si ještě na jednu věc.

Povídejte...

Potřebovaly by si odpočinout, aspoň na chvíli vypnout – a nemůžou. Sotva zvládly covidové problémy, řítí se na ně další povinnosti. Měly by mít prázdniny, jenže budou dělat celé léto zápisy, správní řízení... Chci jen upozornit na to, že často jedou z posledních sil, jsou vyčerpané a potřebují podepřít.

Podle mého názoru je teď čas, kdy by do každé mateřské a možná i základní školy měl přijít normativně podle počtu tříd další člověk jenom na organizaci covidu a přijímání dětí uprchlíků z Ukrajiny. Neříkám, že napořád, možná na rok na dva, jak bude zapotřebí. Ve školách je tolik pozic nejrůznějších koordinátorů, že jeden navíc by vadit neměl. Takový servisman pro vedení školy mi v této době přijde jako velmi potřebný člověk. Rozhodně nemám na mysli jen velké školy. V těch malých má ředitel úplně stejné povinnosti, jen nemá k ruce sekretářku nebo hospodářku, jež by mu pomohla aspoň s administrativou. Když v malé škole onemocní kuchařka nebo uklízečka, kdo se ujme její role? No přece ředitelka. Když jsem ředitelovala ve Vodnické, měli jsme vynikajícího zřizovatele, který si mateřské školy vážil. Kde mohl, pomohl. Takový VIP přístup bych přála všem školám. Nejen mateřským.